

”Tuntuu kuin ei olisi kiire mihinkään” - Viidesluokkalaisten metsäpäivä

Selvitys viidesluokkalaisten metsäkokemuksesta.

Fiina Vuori

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2020

Metsätalouden koulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Metsätalous

VUORI, FIINA

”Tuntuu kuin ei olisi kiire mihinkään” - Viidesluokkalaisten metsäpäivä
Selvitys viidesluokkalaisten metsäkokemuksesta.

Opinnäytetyö 27 sivua, joista liitteitä 7 sivua
Toukokuu 2020

Lapsuusajan luonto- ja metsäkokemukset muovaavat suhdettamme luontoa ja metsää kohtaan pitkälle aikuisuuteen. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaisia asioita viidesluokkalaisten huomioivat metsäluonnosta ja kuinka heidän ikäisensä lapset käyttävät metsää. Tarkoituksena oli luoda kuva heidän metsäkokemuksestaan.

Toiminnallinen osuus työstä toteutettiin syyskuussa 2019, järjestämällä metsäpäivä vihtiläisessä alakoulussa. Päivä oli rastimuotoinen ja sisälsi lisäksi luokiteltavan taidetehtävän. Metsäpäivä oli suunniteltu sopimaan tilaajakoulun aikatauluihin ja tavoitteisiin. Rastien aiheet tukivat opetussuunnitelmaa ja antoivat oppilaille lisää tietoa metsästä.

Metsäpäivän toteutus onnistui suunnitelman mukaan ja antoi oppilaiden metsäkokemuksesta tarvittavan laajan kuvan. Tuloksissa tulee ilmi, että moni oppilas kokee metsäympäristön positiivisia tuntemuksia tuovana ympäristönä ja kuvailee sitä rauhallisena hiljentymisen paikkana. Osa oppilaista ei kuitenkaan koe metsän olevan heille henkilökohtaisesti merkittävä. Suurin osa metsäpäivään osallistuneista lapsista käyttää metsää perheensä kanssa.

Asiasanat: ympäristökasvatus, metsäkokemus, aistiperäinen kokemus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Forestry

VUORI, FIINA:

“It feels like there is no rush” – Forest Day for fifth graders
Statement of how fifth graders experience forest

Bachelor's thesis 27 pages, appendices 7 pages
May 2020

Our nature and forest experiences during our childhood shape the way we feel about them far into the adulthood. The main goal of this functional thesis was to study what kind of things fifth graders find interesting about the forest. The aim was to paint a picture of their forest experiences through a Forest Day.

The functional part of this piece was implemented in September 2019 in one of the elementary schools in Vihti. The Forest Day was split into tasks. Few of them were carried out in the forest and one was to be done in the classroom after the Day. The contents of the Day had been designed to serve the needs of the school and the curriculum.

The Day took place as planned and gave a good image of the way the pupils experience forest. In the responses many of the pupils told they recognize the forest as a positive environment and describes it as a peaceful place where one can relax. Some of the pupils however feel that forest is not important to them. Most of the kids that took part on the Forest Day told that they go to forest mainly with their families.

Key words: environmental education, forest experience, sensory experience

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS.....	6
3	METSÄPÄIVÄ – AJATUKSESTA OIVALLUKSIEN PÄIVÄÄN.....	7
	3.1 IDEOINTIVAIHE.....	7
	3.2 SUUNNITTELUVAIHE	9
	3.3 TOTEUTUSVAIHE	10
4	TULOKSET.....	13
	4.1 Aistikokemukset metsästä.....	13
	4.2 Metsän merkitys viidesluokkalaisille	15
	4.3 Viidesluokkalaisen käsitys puusta materiaalina	16
	4.4 Metsänkäytön luonne.....	17
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	18
	LÄHTEET	19
	LIITTEET	20
	Liite 1. Rastisuunnitelma.....	20
	Liite 2. Tehtävämoniste.....	21
	Liite 3. Lajikortit.....	22
	Liite 4. Tietoisku.....	24
	Liite 5. ”Meidän puu”	25
	Liite 6. Mietelehtiä.....	26
	LIITTEIDEN LÄHTEET	27

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten luontosuhdetta on tutkittu paljon. Ja ympäristökasvatukselle annetaan koko ajan lisää painoarvoa ilmastoystävällisemmäksi muuttuvassa maailmassa. Ympäristökasvatus koostuu monesta tekijästä kuten arvokasvatuksesta ja yksilön osallistamisesta, seikkailuista sekä tietojen ja taitojen oppimisesta. Toimintamalleja ympäristökasvatuksessa on monia. Muun muassa leikit, sadut ja tarinat, draamaharjoitteet, taidekasvatus ja aistiharjoitukset, ovat hyviä esimerkkejä ympäristökasvatuksen toteutustavoista (Cantell, 2004).

Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö ja se toteutettiin vihtiläisessä alakoulussa. Työn toiminnallinen osuus oli metsäpäivä, joka järjestettiin kolmelle viidennelle luokalle syyskuussa 2019. Järjestetyn päivän aikana selvitettiin viidesluokkalaisten metsäkokemuksen taustalla olevia tekijöitä. Kokemuksista kerättiin tietoa tehtävämonisteella, jollaiseen jokainen päivään osallistunut oppilas vastasi. Tämä opinnäytetyö koostuu kyseisen metsäpäivän suunnittelun kuvaamisesta, tuloksista, opinnäytetyön kokonaispohdinnasta sekä metsäpäivää varten tuotetusta materiaalista. Opinnäytetyö sai alkunsa työn toteuttajan aloitteesta ja mielenkiinnosta toiminnallista opinnäytetyötä kohtaan. Tilaajan antamien aika- ja paikkaraamien siivittämänä työ toteutui molempia osapuolia palvelevasti.

Viidesluokkalaisten metsäkokemusta oli luontevaa lähestyä aistikokemuksien ja -harjoitteiden kautta, kuvataidetyöllä höystettynä. Metsäpäivän tarkoitus oli selvittää mitä oppilas kokee, kun hän keskittyy aistiensa antamaan informaatioon ympäristöstään. Cantellin (2004, 116) mukaan van Matre (1990) toteaa ympäristökasvatuksen olevan yhdessä tekemistä ja kokemista opettamisen sijaan. Siihen myös metsäpäivän rastimuotoinen toteutus tähtäsi, yhdessä tekemiseen ja kokemiseen. Rasteilla toteutettiin tehtäviä ja keskusteltiin metsään liittyvistä asioista. Päivän päätteeksi jokainen osallistunut luokka kokosi syventävänä tehtävänä luokalleen puun päivän aikana hankituista ja valmistetuista materiaaleista.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Tärkein tavoite, jonka asetin metsäpäivälle, oli saada oppilaat pysähtymään, tutkimaan ja ajattelemaan metsää. Mahdollistaa hetki, jonka aikana he pystyivät pohtimaan metsään liittyviä tuntemuksia ja kokemuksia. Tavoitteeni oli ohjata heitä kokemaan metsä aistiensa kautta ja pohtimaan, mitä kaikkea metsä heille tarjoaa juuri siinä hetkessä, kun he seisovat puiden ympäröimänä.

Oppilaiden vastauksien pohjalta toteutin omaa pohdintaa, siitä millaiset asiat metsässä ja ylipäätään luonnossa vangitsevat viidesluokkalaisten huomion ja mielenkiinnon. Tarkoitus oli muodostaa kuva siitä, kuinka tämän ikäiset oppilaat kokevat metsän ja mitkä asiat metsässä luovat näitä kokemuksia.

3 METSÄPÄIVÄ – AJATUKSESTA OIVALLUKSIEN PÄIVÄÄN

3.1 IDEOINTIVAIHE

Idea tähän opinnäytetyöhön tuli opiskeluiden kolmannen vuoden keväällä järjestetystä metsäpäivästä, joka järjestettiin yhteistyössä Tampereen 4H:n ja pirkanmaalaisen yläkoulun kanssa. Tapahtuma jäi mieleen muhimaan ja loppukeväästä 2019 syntyi kiinnostus toteuttaa samantyyppinen päivä alakoululaisille. Muistelin esimerkiksi, ettei omassa alakoulussa puhuttu paljoa metsästä, toki muistikin voi asian kanssa pettää. Joten halusin järjestää vihtiläisille oppilaille mahdollisuuden päästä kokemaan hauska ja mielenkiintoinen päivä metsässä, ei siellä nykyäänkään varmasti liian montaa kertaa kesken koulupäivää käydä. Lisäksi halusin selvittää heidän avullaan, kuinka heidän ikäisensä kokevat metsän ja millaisia tunteita ja ajatuksia se heidän ikäluokassaan herättää.

Nykypäivänä luonto, metsät ja ympäristö ovat, etenkin mediassa, kirkkaassa valokeilassa. Joten myös lapsien on tärkeämpää kuin koskaan ennen ymmärtää luonnon merkitys maapallon ja ihmisten hyvinvointiin. Heidän tulisi kokea vastuuntuntoa luonnon hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta, sekä oivaltaa luonnon ja etenkin metsien mahdollisuudet osana omaa tulevaisuutta. Kun he luovat lapsuudessaan siteen metsään ja luontoon, halutaan niitä vaalia myöhemmällä iälläkin (Ojala, 2018. 21).

Metsä on Suomessa suuri ja tärkeä tekijä niin valtiomme talouden selkärankana kuin maamme yleiskuvana. Suomessa on paljon metsää. Puita ja metsää näkee kaikkialla, jopa suurkaupunkiemme ytimissä halutaan ottaa luonto huomioon. Keskustojen kaupunkipuistoilla ja kävelykatujen puuasetelmilla tuodaan kiireen keskellekin luonnon elementtejä, joilla luodaan kaupunkiin henkireikiä (Lumo, 2020. 11). Eikä tarvitse mennä paljoakaan suurien, tai pienienkään kaupunkien ulkopuolelle, kun ollaan jo niin sanotusti pusikon puolella. Tämä on Suomen vahvuus nykypäivän teollisessa ja loppuun kulutetussa maailmassa. Me suomalaiset saamme kasvaa metsän kanssa, ja se on jollain lailla osa jokaisen suomalaisen lapsen lapsuutta ja kasvua.

Alkuperäisessä opinnäytetyösuunnitelmassa oli tavoitteena tehdä suuria löydöksiä ja oivalluksia lapsien metsä- ja luontokokemuksista ja siitä, kuinka sellainen voitaisiin rakentaa tai kuinka sellaista vahvistetaan. Tutkin Vihdin kunnan opetussuunnitelmaa eri-ikäluokille ja päätin kohdentaa opinnäytetyöni 4. – 6. luokkalaisiin.

Olin opinnäytetyöideastani suoraan yhteydessä alakoulun rehtoriin. Sovimme hänen kanssaan loppukeväästä 2019 metsäpäivän järjestämisen ajankohdaksi saman vuoden syksyn. Tämän jälkeen olin yhteydessä kunnan opetuspäällikköön. Häneltä sain luvan järjestää kyseisen päivän ja toteuttaa kyselyn opinnäytetyötäni varten kunnan koulussa. Käytännön toteutuksesta sovittiin rehtorin kanssa loppukesästä, kun sain kunnalta määräaikaisen kouluavustajan viran syksylle. Olin kyseisessä alakoulussa töissä syyskuun 2019. Tämän työjakson aikana suunnittelin metsäpäivälle rungon ja aikataulun. Suunnitelmana oli toteuttaa metsäpäivä koko viidennelle luokka-asteelle, joka tässä alakoulussa tarkoittaa kolme viidesluokkaa. Jottei päivästä koituisi koululle mitään ylimääräistä järjestelyä, sovittiin osallistuvien luokkien opettajien kanssa heille parhaat päivät metsäpäivää varten. Järjestin päivän lopulta jokaiselle luokalle erikseen, peräkkäisinä päivinä, syyskuun lopussa.

Päivän suunnittelun lähtökohtana oli omat pohdinnat siitä, millaisiin kysymyksiin halusin saada vastauksia. Millainen aikataulu koulun kanssa olisi ja kuinka pitkä päivä saisi olla, jotta se onnistuisi koulun oppituntien ja ruokailujen puitteissa? Sain osaan kysymyksistä vastauksen jo kotoa, sillä äitini on kyseisessä koulussa opettajana. Hän osasi kertoa oppituntien pituudet, ruokailuajat ja esimerkiksi sen, että koko koulu olisi alkusyksyn remontissa, mikä saattaisi tuoda metsäpäiväänkin liikkuvia osia. Sen remontti myös teki, sillä loppujen lopuksi metsäpäivän järjestäminen tapahtui noin kuukautta myöhemmin kuin olin alun perin suunnitellut. Kaiken jälkeen olen kuitenkin tullut siihen lopputulokseen, että metsäpäivän ajankohta ei olisi voinut olla parempi. Sillä töissä ollessani minun oli luonteva valmistella päivän rakennetta ja kulkua, kun koulun arki tuli tutuksi. Ehdin myös tutustua metsäpäivään osallistuviin oppilaisiin etukäteen. Tämä omalta osaltaan edesauttoi päivän kulkua ja varmasti teki päivästä mielekkäämmän myös oppilaille. Metsäpäivän suunnitteluvaiheessa perehdyin alakoulun käyttämän ympäristö-opinkirjasarjan neljännen vuoden kirjaan, josta selvitin mitä, oppilaille oli opetettu

edellisenä vuonna ja mitä heidän tulisi metsästä jo tietää. Lisäksi pääsin tutustumaan viidesluokkalaisten ympäristöopinkirjaan, jota he olivat alkusyksystä jo opiskelleet. Kirjassa oli pari kappaletta, jotka tukivat metsäpäiväni kanssa hyvin toisiaan. Näiden kappaleiden keskeisiä asioita olivat talousmetsien hoito, metsäteollisuuden tuotteet, jokamiehen oikeudet sekä kasvien tuntomerkit (Cantell ym. 2019, 22-25). Järjestämäni metsäpäivä tuki näiltä osin koulun ja kunnan opetussuunnitelmaa, sillä tavoitteeni oli päivän aikana motivoida ja ohjata oppilaita luonnon tutkimiseen ja oman roolin ymmärtämiseen luonnonhoidossa. Lisäksi halusin aktivoida oppilaita tunnistamaan erilaisia eliöitä ja elinympäristöjä metsäpäivän aikana. (Opetushallitus 2014, 241-242).

3.2 SUUNNITTELUVAIHE

Päivää suunnitellessani oli heti selvää, että haluan siitä rastimuotoisen. Rastien tuli olla aiheiltaan ja tyyliään erilaisia. Ajatukseni oli, että niissä pitää olla erityyppiset kosketuspinnat metsään ja niiden pitää muodostaa oppilaille keskenään erilaisia oivalluksia. Jaoin päivän kolmeen rastiin sekä lisätehtävään nimeltä ” Meidän puu”. (LIITE 1)

Valmistelin rastit etukäteen vaiheittain. Päivää varten loin tehtävämonisteen (LIITE 2), joka kulki oppilaiden mukana aina viimeiselle rastille, jonka jälkeen keräsin ne oppilailta pois. Tehtävämonisteisiin oppilaat vastasivat anonymisti heidän henkilöllisyytensä suojaamiseksi, sillä vastausten identifiointi tiettyyn oppilaaseen ei ollut opinnäytetyöni kannalta oleellista. Rastien valmisteluun tarvittavat materiaalit ja työvälineet sain koululta.

Ensimmäiselle rastille valmistelin kaksitoista lajikorttia, joissa oli kasvien ja puiden piirroskuvia sekä kuvissa olevien lajien nimet (LIITE 3). Toiselle rastille koostin tietoisuuskun metsänhoidosta (LIITE 4). Tietoisuuskun tavoite oli, että jokainen oppilas tuntee metsänhoidon hyvin pelkistetyt ja yksinkertaistetut askeleet.

Kolmannelle rastille ei tarvinnut tehdä muita valmisteluja kuin valita rastipaikka huolella. Paras paikka koulun lähimetsästä löytyi Haudankallion järvinäkymälli-

sestä kärjestä. Maisema oli idyllinen ja rauhallinen, jolla halusin mahdollistaa jokaiselle päivään osaa ottaneelle oppilaalle mahdollisuuden antaa mielen vaelttaa ja kokea metsä aisteja elvyttävänä ympäristönä (Salonen, 2005. 68)

3.3 TOTEUTUSVAIHE

Ensimmäisellä rastilla oppilaat tunnistivat kasveja ja puita valmiiksi valmistettujen lajikorttien avulla. Rasti oli hyvin matalan kynnyksen tehtävä, jossa lapset kiersivät yksin tai parin kanssa aarin, eli noin kymmen metriä kertaa kymmen metriä, kokoista aluetta kasveja etsien. Heidän tuli tunnistaa nämä kaksitoista kasvia ja puuta, sekä kirjata löytönsä monisteelle. Aktiivisimmat oppilaat ohjeistin kirjamaan ylös myös sellaisia kasveja, joita ei lajikortein ollut merkitty. Tämän lisäksi heidän tuli kerätä vähintään yksi puun lehti maasta mukaansa koululle. Maassa olevat lehdet olivat saaneet jo syksyn värejä pintaansa ja näitä värejä halusin myös hyödyntää päivän lisätehtävässä.

Toisen rastin aiheena oli metsänhoidon alkeet. Tarkoituksena oli käydä yksinkertaisesti läpi oppilaiden kanssa metsien käyttöä ja niiden hoidon merkitystä. Rastialue oli noin aarin kokoinen kuusimetsikkö. Valmisteluvaiheessa olin kiinnittänyt neljään kuuseen narulla laminoitua lapun, jossa oli lyhyesti ja yksinkertaisesti kerrottu metsänhoidollisista toimenpiteistä suomalaisessa talousmetsässä. Oppilaan tuli lukea, yksin tai parin kanssa tämä tietoisuus ja vastata monisteensa kysymyksiin aiheesta. Sitä mukaan, kun oppilaat olivat vastanneet rastin kysymyksiin, he saivat jälleen toimintaohjeita lisätehtävän valmistelua varten. Heille jaettiin ruskea vahaliitu ja valkoinen paperi. Paperille oppilaan tuli kopioida valitsemansa puun pintakuvio. Kuvion kopiointi tapahtui asettamalla paperi puun kuorta vasten ja painamalla vahaliidun pitkäsiivu paperiin. Tämän jälkeen liidun sivua hangattiin paperiin niin, että puun pintakuvio monistui vahaliidun värissä paperille. Painamisen voimakkuutta säätelemällä oppilas sai luotua eri värisävyjä teokseensa. Kävimme rastilla myös keskustelua metsänhoidosta, sen tärkeydestä ja siitä mitä oppilaat kokivat metsänhoidon olevan. Moni toi esille jokamiehen oikeudet ja roskaamatta luonnossa liikkumisen, jotka jokapäiväisessä arjessa ovat tuki tärkeitä tekoja jokaiselle metsässä liikkujalle.

Kolmannella rastilla ei tunnustettu tai kerätty kasveja, luettu teoriaa eikä tutkittu puun yksityiskohtia. Ydin oli oppilaan omassa kokemuksessa metsäympäristöstä. Rastilla painotettiin aistien avulla havainnointia kuten kuuntelua, haistamista ja koskettamista. Hiljaisuudella ja sanattomasti luonnon kokemisella on tärkeä rooli ympäristön havainnoinnissa ja ympäristökasvatuksessa (Cantell, 2004. 117). Rastin tehtävien tarkoituksena oli rauhoittaa oppilaat kuulostelevaan omia ajatuksia ja tuntemuksia, joita ympäröivä metsä heille tuotti juuri sillä hetkellä, sekä pohtimaan omia metsänkäyttötapoja.

Rastipaikaksi olin valinnut Haudankallion harvamännikköisen länsipäädyn, josta on kaunis näköala järvelle. Halusin tarjota oppilaille tällä rastilla mahdollisuuden rauhoittumiseen ja hiljentymiseen kiireisen kouluarjen keskelle. Mikä olisikaan nautinnollisempi paikka sulkea silmät ja rauhoittua, kuin metsä vesistön äärellä? Happirikkaassa ulkoilmassa ajatuskin kulkee paremmin (Leppänen & Pajunen, 2017. 185). Kolmas rasti jakautui lyhyisiin, valmisteleviin vaiheisiin ennen tehtävien tekemistä. Tällä tavalla kykenin minimoimaan oppilaiden keskittymisen herpaantumisen ja keskustelun aloitukset. Yleinen hälinä olisi voinut olla haitallinen rastin jatkon ja tehtävien tulosten kannalta.

Rastille saavuttuaan oppilaat järjestyivät parijonoon kuuntelemaan ohjeita. Rasti oli tarkoitus pitää mahdollisimman äänettömänä, joten vain minä rastinpitäjänä olin äänessä. Ohjeistin heidät kääntymään parin kanssa selät vastakkain ja levittämään, nyt jonosta riviksi muuttunutta, muotoa. Jokaiselle oppilaalle tuli jäädä, hänen molemmille puolilleen, pari metriä omaa tilaa, kun kädet nostettiin sivuilta suoraksi. Tämän jälkeen heidän tuli kävellä viidestä kymmeneen askelta eteenpäin, niin että olisivat reippaasti metsän puolella. Tämän muotojärjestelyn lopputuloksena saimme jokaiselle oppilaalle noin viiden metrin säteelle omaa tilaa. Tavoitteena oli luoda heille mahdollisuus keskittyä rauhassa vastaamaan kysymyksiin. Vastauksia tuli pohtia yksin. Ylös kirjattiin kokemukset siitä, mitä koettiin, kun metsää kuunneltiin, haisteltiin ja tunnusteltiin hiljaisuudessa, silmät kiinni. Lisäksi oppilaiden tuli muistella miten he käyttävät metsää ja kenen kanssa siellä yleensä käy. Käyttääkö hän metsää vanhempiansa tai isovanhempiansa kanssa? Nauttiiko metsäluonnosta pääasiassa yksin vai leikkiikö siellä kenties kavereiden kanssa? On tutkittu, että tämän ikäiset lapset viettävät eniten aikaa luonnossa

juuri perheen kanssa (Kolehmainen, 2017. 58). Minua kiinnosti nähdä, miten oppilaat jakautuvat niiden kesken, jotka käyttävät metsää perheen kanssa ja niiden, joiden perhe ei harrasta metsässä käyntiä.

Tämän rastin jälkeen tehtävämönisteet kasattiin kokoon ja kokoonnuimme kaikki Haudankallion reunalle keskustelemaan päivän kulusta. Lisäksi keskustelimme puusta materiaalina. Kyselin mitä, heidän tietojensa mukaan ihmiset tekevät puusta ja mitä he kuvittelevat tulevaisuudessa voitavan siitä valmistaa. Moni oppilas kertoi päivän päätteeksi pitäneensä metsäpäivästä paljon, koska pääsivät luontoon ja ulos kesken koulupäivän. Pari oppilasta myös toivoi, että samantyyppisiä päiviä olisi jatkossa enemmän.

Keskustelun jälkeen palasimme yhdessä oppilaiden ja luokanopettajan kanssa takaisin koululle. Luokassa aloitettiin itse valittujen lehtien tutkiminen. Niitä tutkittiin ja ihmeteltiin tarkkaan, jonka jälkeen jokainen oppilas teki lehdestään suurenoksen. Suurenokseen kopioitiin lehden yksityiskohtia, joita oppilas koki lehdensä kannalta tärkeiksi. Tällaisia yksityiskohtia olivat muun muassa lehtilaita, lehden muoto sekä lehtisuonet. Tämän jälkeen lehden sai maalata vesivärein, valitsemillaan syksyn väreillä. Ennen maalaustyön aloittamista käytiin luokan kanssa yhdessä läpi, mitä värejä syksyisestä luonnosta löytyy. Väreiksi oppilaat luettelivat muun muassa keltaisen, ruskean, punaisen, oranssin ja vihreän. Lisäksi muistelimme yhdessä, mitä vesiväripaletin värejä sekoittamalla saadaan aikaiseksi juuri näitä syksynvärejä. Kun kauniin väriset paperilehdet olivat kuivuneet, ne leikattiin ääri viivoja pitkin omiin muotoihinsa. Lehteen sai kirjoittaa omia ajatuksia ja mietteitä metsästä sekä kuluneesta metsäpäivästä.

Puun kuoresta kopioidut, pintakuviopaperit, leikattiin eri muotoisiksi ja kokoisiksi paloiksi. Näistä koottiin luokan seinälle puun runko ja sen oksat. Jokainen luokka teki omannäköisensä ja korkuisensa puun. Oksille kiinnitettiin kauniit syyslehdet mietelauseineen. (LIITE 5)

4 TULOKSET

Vastaajia oli yhteensä 71 oppilasta. Tilastoinnissa on ilmoitettu vastaukset, joihin on vastannut vähintään 10% oppilaista, tai jos oppilaan vastaus on ollut erityisen mielenkiintoinen kohderyhmän ikään nähden. Osa oppilaista kuvaili metsää useammalla kuin yhdellä tavalla tai kertoi vastauksissaan useamman kuin yhden vastauksen. Vastausprosentteissa näkyy, kuinka monen oppilaan vastauksesta tuli kyseisen taulukon aiheet esille. Vastausten kokonaisprosentti voisi ylittää sadan. Alla esimerkki, joka pätee kaikkiin opinnäytetyön taulukoihin.

Esimerkki: Yksi oppilas kertoi vastauksessaan haistavansa metsässä raikkaan ilman ja neulasia. Toinen kertoi metsäilman tuoksuvan vain raikkaalta. Nämä vastaukset on otettu huomioon kohdissa ”raikas” sekä ”puut, kasvit”. Vastaajista yksi mainitsi ”puut, kasvit” -kategorian ja kaksi ”raikas” -kategorian. Vastaajien prosenttimäärä on ilmoitettu sen mukaan, kuinka moni seitsemästäkymmenestä yhdestä oppilaasta kuvaili metsää edellä mainituilla tavoilla.

TAULUKKO ESIMERKKI.

Havainnot	%	lkm
Raikas	2,8	2
Puut, kasvit	1,4	1

4.1 Aistikokemukset metsästä

Oppilaiden ensimmäinen tehtävä oli kuunnella metsää. Yli puolet heistä ilmoitti kuulleensa lintujen laulua. Tuulen huminaa ja sateen jälkeistä pisaroiden tippumista kuuli viidesosa oppilaista (TAULUKKO 1). Hieman yli kaksikymmentäprosenttia kiinnitti pääasiassa huomiota koululta kantautuviin työmaakoneiden ääniin ja tienkäyttäjien autoihin. Kuitenkin 17% oppilaista kuvaili kuulemaansa rauhallisuudeksi ja 11% hiljaisuudeksi. Nämä olivat sellaisia kuulohavaintoja, joita toivon oppilaiden saavan.

Metsäluonto tuoksuu jokaiselle meistä erilaiselta. Oli hyvin mielenkiintoista kuulla, kuinka viidesluokkalaiset kuvailivat haistamiaan tuoksuja. Noin 40% oppilaista koki haistamansa tuoksut raikkaina (TAULUKKO 2). Kolmasosa haistoi ilmasta puiden ja kasvien tuoksun ja noin neljännes osasi kuvailla tuoksua saateen jälkeiseksi kosteudeksi. 15% ei kuitenkaan kokenut haistaneensa mitään. Hieman alle kymmenes kuvaili tuoksuja ihaniksi tai vapauttaviksi.

Oppilaista yli kolmannes kuvaili metsämaata pehmeäksi ja kosteaksi. Teräväksi tai karkeaksi sen kuvasi viidesosa. Noin neljännes osasi eritellä tuntevansa maata koskettaessaan oksia ja neulasia. Hieman alle kymmenes kuvaili maan tuntuneen kovalta ja kuivalta (TAULUKKO 3).

TAULUKKO 1. Miltä metsä ympärilläsi kuulostaa?

Havainnot	%	lkm
Lintuja	56	40
Pisarat, tuuli	24	17
Autot, koneet	23	16
Rauhallisuus	17	12
Hiljaisuus	11	8

TAULUKKO 2. Miltä metsä tuoksuu?

Havainnot	%	lkm
Raikas	37	26
Puut, kasvit	32	23
Kostea	18	13
En haista mitään	15	11
Ihanalle, vapauttavalle	7	5

TAULUKKO 3. Tunnustele, miltä metsä tuntuu?

Havainnot	%	lkm
Pehmeä	35	25
Kostea	35	25
Terävä, karkea	25	18
Lehdet, oksat, neulaset	18	13
Kova	8	6
Kuiva	6	4

4.2 Metsän merkitys viidesluokkalaisille

Yli viidennes oppilaista kertoi metsän olevan heille rauhan ja hiljaisuuden paikka (TAULUKKO 4). Neljännekselle metsä merkitsee paljon, mutta he eivät osanneet eritellä toteamustaan sen tarkemmin. Yhtä moni osasi yhdistää metsän, ja luonnon, hapentuotantoon ja tätä kautta elämän perusedellytykseksi. Joka kymmenelle oppilaista metsä tarkoittaa luontoa ja kasveja. 7% vastanneista koki, ettei metsä merkitse heille mitään.

TAULUKKO 4. Mitä metsä merkitsee sinulle?

Vastaus	%	lkm
Rauhaisa paikka, hiljaisuus	27	19
Paljon, metsä on tärkeä	20	14
Elämää, happea	17	12
Luontoa, kasveja	10	7
Ei mitään	7	5

4.3 Viidesluokkalaisen käsitys puusta materiaalina

Puu on uusiutuva ja monipuolinen materiaali. Oppilaista yli puolet yhdisti rakentamisen ja kodit puun kanssa yhteen (TAULUKKO 5). Yhtä moni tiesi puusta valmistettavan paperia ja pahvia. Noin 40% vastanneista osasi kertoa huonekalujen olevan yleensä puusta tehtyjä. Lämmityksen, nuotion ja tulen listasi vastauksessaan kolmannes. Oppilaista 15% oli nostanut tärkeimmäksi puun käyttökohteeksi majojen rakentamisen ja leikkimisen puissa. Muutama oppilas tiesi, että purukumiissa käytetään ainesosia, jotka ovat lähtöisin puusta.

TAULUKKO 5. Mitä erilaisia käyttömuotoja keksit puulle?

Vastaus	%	lkm
Rakennukset, talot, rakennustarvikkeet	52	37
Paperi, pahvi	51	36
Huonekalut	41	29
Nuotio, lämmitys, sauna	32	23
Majat, kiipeily, leikkeihin	15	11
Purukumi	6	4

4.4 Metsänkäytön luonne

Yli kolmekymmentä prosenttia oppilaista käyttää metsiä ulkoiluun ja leikkimiseen (TAULUKKO 6). Neljäs osa retkeilee ja rauhoittuu metsässä. Yhtä suuri osa harrastaa marjastusta ja sienestystä vuosittain. Alle kymmenes kertoi, ettei käytä metsää ollenkaan tai ei tiedä kuinka käyttää sitä. Metsästykseseen ja metsätöihin osallistuu 3% vastanneista. Metsänkäyttöön liittyy puolella oppilaista perheen läsnäolo. Neljäsosa kuitenkin kertoi käyvän metsässä pääasiassa yksin. 15% oppilaista käy metsässä enimmäkseen leikkimässä kavereiden kanssa. Hieman yli kymmenosan vastauksista ei ilmennyt missä seurassa he käyttävät metsää. Vain 6% oppilaista kertoi käyvän metsässä vain koulun kanssa, esimerkiksi liikuntatunneilla.

TAULUKKO 6. Kuinka käytät metsää yksin tai perheen ja ystävien kanssa?

Vastaus	%	lkm
Ulkoilu, liikkuminen	35	25
Leikkimiseen, majojen rakennus	31	22
Retkeily, telttailu, eväsretket	21	15
Oleskelu, rentoutuminen, rauhoittuminen	20	14
Marjastus, sienestys	20	14
En tiedä	4	3
En käy metsissä	3	2
Metsästys	3	2
Metsänhoitotyöt	3	2

TAULUKKO 7. Missä seurassa oppilaat käyttävät metsää?

Vastaus	%	lkm
Perheen kanssa	45	32
Yksin	21	15
Kavereiden, ystävien kanssa	15	11
Seura ei tule vastauksessa esille	13	9
Vain koulussa	6	4

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Lasten ja nuorten luontosuhteet pohjautuvat opittuun käyttäytymismalliin, jonka he saavat kotoa. Mutta kokemus metsästä on jokaiselle henkilökohtainen, eikä sitä voi kukaan aikuinen opettaa. Kun pysähtyy tarkastelemaan metsää, sieltä pystyy erottamaan monia asioita. Näihin havaintoihin ihminen käyttää aistejaan. Suurin osa oppilaista kykeni kuulemaan metsässä linnun laulua, koki metsäilman raikkaaksi ja metsämaan pehmeäksi. Omaan korvaan kuulostaa siltä, että valtaosa vastanneista kokee metsässä positiivisia asioita ja tunteita. Mielestäni se, että viidesosa viidesluokkalaisista oppilaista kokee metsän rauhanpaikaksi, on hienoa. Ja vaikkei hieman yli viisi prosenttia vastanneista koe metsää merkityksellisenä nyt, saattaa heidän ajattelunsa metsää kohtaan muuttua ajan ja aikuiseksi kasvamisen mukana. Niiden oppilaiden määrä, jotka eivät kokeneet haistavansa mitään, oli yllättävän suuri. Se sai minut uudelleen miettimään kysymyksen asettelua. Eri tavalla muotoiltuna kysymys olisi saattanut ohjata useampaa oppilasta yhdistämään tuntemiaan tuoksua ja tunteita. Mutta kokonaisuutena oppilaiden kyky kuvailla kokemaansa oli syvällisempi, kuin olin opinnäytetyön alkaessa osannut edes toivoa.

Koin Metsäpäivän onnistuneen hyvin, vaikkei alkuperäinen suunnitelma täysin toteutunutkaan. Suunnitelmani antoi hyvät reunaehdot, ja päivä toteutui omalla painollaan. Koen kuitenkin, että joustavuus ja päivän rastimuotoisuus mahdollisti monelle oppilaalle mieleenpainuvan ja luovuutta ruokkivan päivän. Hyvin tyytyväinen olin oppilaiden reaktioihin rasteista, heidän aktiivisuuteensa ja asenteeseensa metsää ja ulkoilua kohtaan.

Jos järjestäisin samanlaisen päivän uudelleen, kohdistaisin rastien aiheet tarkemmin. Niin että ne tukisivat toisiaan paremmin kuin nyt metsäpäivän rastisisällöt tekivät. Tai kohdistaisin tutkittavat aiheet ja kysymykset johonkin tiettyyn aistiin tai metsäkokemuksen osa-alueeseen, kuten esimerkiksi äänet. Toteuttamani päivän tarkoitus oli antaa pintaraapaisu monesta metsään kuuluvasta asiasta, jonka se myös teki. Jatkotutkimusaiheena minua kiinnostaisi tutkia kuitenkin vielä syvällisemmin metsäsuhteen rakentumista ja sitä millä tekijöillä sitä voisi vahvistaa. Tai mahdollisesti luoda Metsäpäivä -konseptimalli, jota voisi valmiina pakettina jakaa kouluille ja päiväkodeille.

LÄHTEET

Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Cantell, H., Jutila, H., Laiho, H., Lavonen, J., Pekkala, E. & Saari, H. 2019. Piisara 5 Ympäristöoppi. Painos 1.-6. Helsinki: Sanoma Pro.

Kolehmainen, M. 2017. Lasten ja nuorten tärkeät luontopaikkakokemukset ja sosiaaliset suhteet. Ympäristöpolitiikka ja aluetiede. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Luettu 12.5.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102371/1511344874.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Leppänen, M. & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto. Keuruu: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lumo. 2020. Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma 2020–2028 (LUMO-ohjelma) luonnos. Versio 2.4. Luettu 5.5.2020. https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/lumo/LUMO-toimintaohjelma_luonnos2.2.pdf

Metsälehti. Uuden metsänomistajan tietopaketti. Luettu 10.9.2019. <https://www.metsalehti.fi/metsanomistus/uuden-metsanomistajan-tietopaketti/#metsan-kehitysvaiheet>

Ojala, H. 2018. Lasten ja kasvattajien ajatuksia metsätoiminnasta ja sen kehittämisestä. Sosiaali- ja terveysala. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 14.5.2020. <https://www.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2020/04/Ojala-Lasten-ja-kasvattajien-ajatuksia-metsatoiminnasta-ja-sen-kehittamisesta.pdf>

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Vuosiluokat 3-6. Ympäristöoppi. Luettu 5.5.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Edita Prima Oy.

LIITTEET

Liite 1. Rastisuunnitelma

METSÄPÄIVÄ

RASTIEN KULKU

RASTI 1

Laminoidut lajilaput maastossa. Oppilaat etsivät niitä yksin tai parin kanssa. Lajien tunnistusrasti.

Oppilaat keräävät jokainen yhden tai useamman puun lehden maasta mukaan luokkaan.

RASTI 2

Neljään puuhun on kiinnitetty metsän kehitysvaiheista kertovat laput. Oppilaat opiskelevat lapun yksin tai parin kanssa ja vastaavat kahteen kysymykseen tehtävämonisteella.

Lisäksi suorittavat väritystehtävän A4-paperille vahaliidulla. Väritytty paperi otetaan mukaan luokkaan.

RASTI 3

Oppilaat asettuvat kahteen riviin polulle, käden mitan päähän toisistaan. Takimmainen rivi kääntyy 180 astetta, niin että oppilailla on selät vastakkain. Jokainen ottaa 5-10 askelta eteenpäin, niin että on metsässä.

Oppilaat vastaavat monisteen kysymyksiin itsenäisesti ja palaavat sen jälkeen metsäpäivän ohjaajan ja oman opettajan luokse.

Metsäsuhteen tutkiskelun jälkeen keskustellaan lyhyesti läpi miltä metsä tuoksuu, kuulostaa ja tuntuu. Tämän jälkeen pohditaan yhdessä mitä kaikkea puusta voidaan valmistaa.

Rastien jälkeen palataan luokkaan ja jatketaan päivää lukujärjestyksen mukaisesti.

MEIDÄN METSÄ -työ

Luokka rakentaa päivän jälkeen itselle sopivanaan ajankohtana oman puun luokkahuoneen seinälle. Puulle saa tulla kokoa ja korkeutta.

Opettajan ohjeistamana oppilaan rakentavat A4-papereista puun rungon (kaarnan pintamuoto väritykset).

Puulle tehdään itse lehdet. Jokainen tutkiskelee itse valitsemaansa lehteä ja tekee siitä suurennoksen valkoiselle paperille. Omaan lehteen jokainen kertoo omia ajatuksia ja tunteita metsästä/ metsää kohtaan. Lehteen voi myös kirjata mahdollisia havaintoja ja ajatuksia, joita metsäpäivä herätti. Lehti väritetään luonnollisin värein, oppilaat voivat käyttää syksyisiä värejä tuomaan puuhun eloa.

Lehdet teipataan/laitetaan sinitarralla seinälle puun rungon yläpuolelle, luokan haluamaan asetteluun.

Puusta tulee valokuva tai selostus Metsäpäivä -opinnäytetyöhön.

TARVIKKEET

LAMINOIDUT LAJILAPUT:

Kuusi, mänty, rauduskoivu, haapa, vaahtera, tammi, pähkinäpensas, pihlaja, ahomansikka, käenkaali eli ketunleipä, taikinamarja, sinivuokko.

VAHALIIDUT 30kpl ruskeita

A4- paperia riisi

LYIJYKYNÄ

Liite 2. Tehtävämoniste

METSÄPÄIVÄ**LUOKKA:** _____**Rasti 1: Mitä puulajeja ja kasveja löydät? Merkitse rastilla.**

Mänty	☐	Kuusi	☐
Rauduskoivu	☐	Haapa	☐
Vaahtera	☐	Tammi	☐
Pähkinäpensas	☐	Pihlaja	☐
Ahomansikka	☐	Käenkaali	☐
Taikinamarja	☐	Sinivuokko	☐

Löysitkö muita kasveja tai puita? Luettele mitä:

TEHTÄVÄ: VALITSE YKSI TAI USEAMPI PUUN LEHTI MAASTA JA OTA SE MUKAAN.

Älä kadota lehteä, sitä tarvitaan luokassa.

Rasti 2: Metsänhoidon alkeet

Missä vaiheessa metsikkö, jossa seisot, on?

Miten metsä uudistetaan? Kuvaile lyhyesti. _____

TEHTÄVÄ: NUODA ITSELLESI A4 JA VAHALIITU. Aseta paperi puuta vasten ja väritä liidun pitkällä sivulla. Paina väriä niin, että vahaliitu jättää paperille puun kuoren/kaarnan pintakuvion. Väritä koko paperi ja ota se mukaan luokkaan.**Rasti 3: Minä ja metsä.****TEHTÄVÄ:**

Sulje silmäsi ja kuuntele, miltä metsä ympärilläsi kuulostaa. Kuvaile omin sanoin.

Pidä silmät kiinni ja haistele, miltä metsä tuoksuu. Kuvaile omin sanoin.

Kyykisty ja tunnustele, miltä metsämaa tuntuu? Kuvaile omin sanoin.

Millä lailla käytät metsää yksin, yhdessä perheen tai ystävien kanssa? Kerro esimerkkejä.

Mitä metsä sinulle merkitsee?

Mitä erilaisia käyttömuotoja keksit puulle? Luettele.

PALAUTA MONISTE, KIITOS! 😊

Liite 3. Lajikortit

KUVA 1. (Lahden opetusverkko)

KUVA 2. (Sepponet)

KUVA 3. (Kasvikirja)

KUVA 4. (Papunet ja Perinnemaisemat)

KUVA 5. (Pikkukokki ja Pixabay)

METSÄNHOIDON ALKEET

Metsänhoito voidaan yksinkertaisimmillaan jakaa uudistamisvaiheeseen ja kasvatusvaiheeseen.

Uudistamisvaiheessa perustetaan uusi puusukupolvi, joko istuttaen tai kylväen. Uusi puusukupolvi, eli taimikko, on syntynyt, kun taimet ovat vähintään puolen metrin pituisia. Taimikonhoito tarkoittaa taimien elinolosuhteista huolehtimista.

Kasvatusvaiheen pääpaino on kasvavan puuston hoitamisessa, siten että puut kasvaisivat mahdollisimman hyvin, mutta nopeasti. Hoitotoimenpiteitä on useita, niistä näkyvin on harvennus.

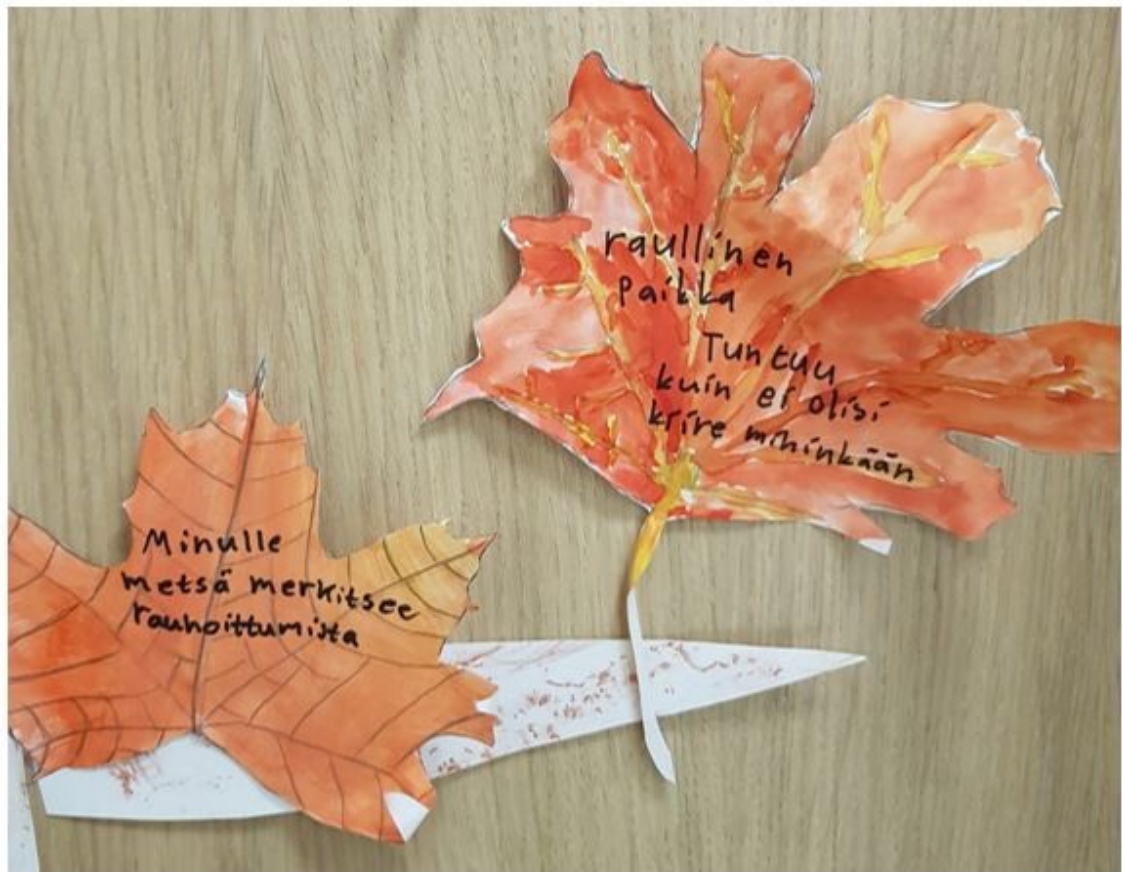
Metsä uudistetaan, kun puut ovat riittävän suurikokoisia. Yleensä ne ovat uudistuskypsiä noin 80 vuoden ikäisinä. Kun metsä kaadetaan, se täytyy uudelleen istuttaa tai kylvää. Metsänomistajan on huolehdittava, että uusi taimikko syntyy.

(Metsälehti, 2019)

Liite 5. "Meidän puu"

Liite 6. Mietelehtiä

LIITTEIDEN LÄHTEET

Heinonen, R-T. Suomi-Vihonen, S. 1996. Kasvikirja. Porvoo: WSOY.

Lahden opetusverkko. Kivimaankoulu. Ymppä. Suomen yleisimmät puut. Ladattu 15.9.2019. <https://peda.net/lahti/koulut/kivimaa/luokat/3-luokat2/lean-luokka/ympp%C3%A4/syp>

Papunet. Materiaalia. Sinivuokko. Ladattu 15.9.2019. http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/luokka/kukat?field_stockimage_type_tid=&page=2

Perinnemaisemat. Niittykasviaapinen. Ladattu 15.9.2019. <http://perinnemaisemat.fi/perinnemaisemat/wp-content/uploads/2013/04/Kasviaapinen.pdf>

Pikkukokki. Puiden kuningas ja prinssi: tammi ja saarni. Ladattu 15.9.2019. <https://www.pikkukokki.fi/kotikulmilla/tietoa-puista/puiden-kuningas-ja-prinssi-tammi-ja-saarni/index.html>

Pixabay. Lehdet. Ladattu 15.9.2019. <https://pixabay.com/fi/illustrations/lehti-lehdet-tammi-vaahtera-vihre%C3%A4-163609/>

Sepponet. Luontokuvia ja pilapiirroksia. Ladattu 15.9.2019. <http://www.seppo.net/piirrokset/displayimage.php?album=44&pid=736>